

Z činnosti ministerstva sociální péče.

Péče o nezaměstnané.

Po období hospodářského rozvoje, který dosáhl vrcholu v roce 1928, nastala již v druhé polovině roku 1929 velmi silná deprese, projevující se jak ve špatném odbytí produktů zemědělské výroby, tak v poklesu zaměstnanosti průmyslu a obchodu a vzrůstem nezaměstnanosti v řadách zaměstnanectva. Vážnosti doby byla si plně vědoma nově utvořená vláda, která nastoupila v úřad v prosinci roku 1929 a ve svém programovém prohlášení zdůraznila úkoly, kterými se chce za účelem zmírnění a co nejrychlejšího překonání hospodářské krise zabývat.

Ministerstvo sociální péče předvíдалo daleko do budoucnosti hospodářský vývoj našeho státu, bylo si vědomo velkého úkolu, který je bude čekat v důsledku postupného zhoršování našich hospodářských poměrů, na něž vedle příčin mezinárodních působí i naše vlastní poměry obchodně politické a hospodářské, a včas se staralo proto o to, aby pro dobu zhoršení hospodářské situace bylo náležitě připraveno. Prvým jeho krokem na této snaze byla změna zákona o podpoře nezaměstnaných v tom směru, že podpurná doba byla prodloužena, státní příspěvek zvýšen, zavedena podpora pro případy mimořádné nezaměstnanosti, především ale, že byla zavedena účinná produktivní péče o nezaměstnané, ježto ministerstvo bylo přesvědčeno, že je předním a hlavním úkolem vlády obstarati práci těm, kdož v důsledku hospodářské krise ztratili zaměstnání.

Tímto směrem nesou se též ostatní snahy ministerstva sociální péče, ať již jde o obstarání práce nezaměstnaným v jeho vlastní působnosti nebo vlivem jeho u ostatních ústředních úřadů.

Opatření práce nezaměstnaným.

a) Produktivní péče o nezaměstnané.

Především rozšířena a prohloubena byla podpora nouzových staveb. Podle čl. IV. novely k zákonu o státním příspěvku k podporám, uzákoněné v roce 1930 (č. 74 Sb. z. a n.), stát totiž přispívá veřejnému stavebníkovi pro jeho podnikání nouzových prací příspěvkem nejvýš Kč 10.— denně na mzdu osob z nezaměstnaných na tyto práce přikázaných nebo přivzatých. Zvýšení této péče a přirozeně v důsledku toho i vyšší náklady z toho vzniklé jsou naprosto nutné, i když uznáme, že investiční program státu a ostatních svazků územní správy pro rok 1931 opatří práci tisícům dělníků a úředníků, ježto toto veřejné podnikání nenahradí ani zdaleka stále se zvyšující úbytek podnikání soukromého. Tímto opatřením snaží se ministerstvo sociální péče o to, aby daleko zvýšenou měrou, než činilo podle dřívějších předpisů, mohlo podporovati další nouzové práce podnikané státem, zemí, okresem, obcí nebo veřejnoprávními osobami právníckými, ke kterýmžto pracím by tyto subjekty bez přímé podpory státu nepříkročily.

Dobrodiní zákona o produktivní péči o nezaměstnané bylo až dosud využito způsobem potěšitelným. Vzhledem k tomu, že zákonný podklad k produktivní péči v širokém rozsahu byl dán teprve v polovině roku 1930 a prováděcí předpisy vydány teprve ve druhé polovině tohoto roku, projednalo do 20. února 1931 ministerstvo sociální péče příznivě 1168 žádostí veřejných stavebníků a povolilo státní příspěvek do konce února 1931 celkem asi 40 mil. Kč. Tím byla opatřena práce v r. 1930

52.879 dělníkům a v r. 1951 pro 80.685 dělníků. Jde většinou o komunikační práce všeho druhu, regulaci potoků, práce kanalizační, zřizování vodovodů, stavby budov a podobně. Mzda placená dělníkům, zaměstnaným na nouzových pracích, musí odpovídati platnému mzdovému tarifu nebo sazbám obvyklým na místě, kde se má práce konati.

Veřejný stavebník, jemuž byl ministerstvem sociální péče povolen státní příspěvek, jest povinen předkládati ministerstvu sociální péče v období 4 týdnů mzdové týdenní listiny. Tyto mzdové listiny slouží jako doklady k náhradě, resp. k vyučtování státního příspěvku ministerstvem sociální péče na nouzovou práci povoleného. Dělnictvu bez zaměstnání, které jest přijato na nouzové práce, jest umožněno vstoupiti v řádný pracovní poměr a získati nebo zachovati si výhody z nemocenského, starobního, invalidního, případně úrazového pojištění pro sebe i pro členy rodiny.

Při rozhodování žádostí o státní příspěvek přihlíží se především k okresům nezaměstnaností nejkrutěji postiženým, dále k finančnímu stavu veřejného stavebníka a výše státního příspěvku za jednoho pracovníka řídí se výší průměrné denní mzdy, výší nákladů spojených s prováděním nouzové práce a tím, zda práce ty již jsou podporovány z jiného veřejného úvěru či nikoliv.

b) Podpora stavebního ruchu.

Zákonem o stavebním ruchu z roku 1950 (č. 45/1950 Sb. z. a n.) byl podpořen stavební ruch nejen tím, že byla poskytnuta, jako dosud, státní podpora ve formě státní záruky, jdoucí u domů s nejmenšími byty až do 90% stavebního nákladu a ve formě daňového osvobození pro domy s malými byty na 25 let, jinak na dobu 15 let, nýbrž dána byla pro stavby s nejmenšími byty, pro svobodárny a noclehárny, určené pro nemajetné, podpora vedle státní záruky též ve formě státního příspěvku částkou nejvýše 2½% ze zápůjčky. Tímto opatřením byl nejen podpořen velmi silně stavební ruch a opatřena práce tisícům dělníků, ale opatřeny též laciné, zdravé byty právě pro osoby nejpotřebnější. Kdyby byla tato forma státní podpory stavebního ruchu plně využita, bylo by možno získat na 20.000 bytů pro nejnezámožnější vrstvy obyvatelstva.

c) Provádění investic.

Úsilí opatřiti zaměstnancům pro období hospodářské deprese práci setkalo se se značným úspěchem. Parlamentem byla povolena investiční půjčka, z níž bude dáno 700 mil. Kč na nové investice. Předloženy byly zákonodárným sborům osnovy zákonů o fondech vodocestném, melioračním a silničním, kteréžto fondy mají býti dotovány dodatečnými finančními prostředky, aby mohly býti prováděny investiční práce daleko ve větším měřítku, než tomu bylo dosud. Ve státním rozpočtu na rok 1951 povoleno bylo na 2 miliardy na investice. Zřízena byla zvláštní meziministerská investiční komise, která by dozírala na urychlené provádění investic.

Mimo tyto úkoly podpůrné ministerstvo sociální péče v rámci svých úkolů za účelem čelení nezaměstnanosti spolupůsobilo za součinnosti jiných resortů k udržení provozu různých podniků a k zamezení propouštění dělnictva v podnicích zejména tím, aby průmyslovým podnikům poskytnuty byly určité výhody daňové, úvěrové a tarifní, dále spolupůsobilo při zadávání státních dodávek při provádění veřejných prací a podobně.

Podpory v nezaměstnanosti.

Pro zaměstnance, pro něž se nepodařilo obstarati práci, bylo nutno opatřiti takové podpory v nezaměstnanosti, které by zaručovaly aspoň zažehnutí hladu a největší bída v rodinách nezaměstnaných.

Novelou z r. 1950 k zákonu o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných prodloužena byla podpůrná doba, po kterou smí být vyplácen státní příspěvek k podpoře v nezaměstnanosti, z dosavadních 15 týdnů na 26 týdnů během jednoho roku, při čemž byla dále vyhrazena možnost pro případ mimořádné nezaměstnanosti v určitých oborech pracovních a obvodech územních prodloužit podpůrnou dobu o dalších 15 týdnů, tedy celkem až na dobu 59 týdnů během jednoho roku. Také poměr státního příspěvku k podpoře, vyplácené odborovou organizací, byl zlepšen tím, že na místo dosavadního jednonásobku, resp. půldruhásobku podpory organizační byl státní příspěvek stanoven jako trojnásobek, resp. čtyřnásobek organizační podpory.

Odborové organizace, zmocněné k výplatě státního příspěvku, byly vyzvány, aby přizpůsobily ustanovením novely své stanovy a podpůrné řády. Počet svazů, které měly zmocnění k výplatě státního příspěvku k podpoře v nezaměstnanosti, zvýšil se během roku 1950 ze 142 na 149, z nichž přizpůsobilo podpůrná pravidla ustanovením novely ke gent-skému systému 127 svazů, a to 94 svazy s jednací řečí převážně československou a 55 svazy s jednací řečí převážně německou.

Ustanovení novely o podpoře pro případ mimořádné nezaměstnanosti byla uvedena v život teprve s účinností od 1. ledna 1951 na základě vyhlášky ministra sociální péče, vydané v dohodě s ministry financí, obchodu a zemědělství pro tato výrobní odvětví: textilní, sklářské, kovodělné, kožedělné, hornické, dřevodělné a knihtiskařské. Ustanovení této vyhlášky platí pro území celého státu až do odvolání, prozatím nejdéle do 31. března 1951.

Mohou tedy odborové organizace zaměstnanecké, zmocněné k výplatě státního příspěvku k podpoře nezaměstnaných, pokud sdružují členstvo výše uvedených sborů, vypláceti od 1. ledna 1951 svým členům, kteří ještě nenabývali nároku na podporu v nezaměstnanosti podle stanov odborové organizace, ale jsou v den, kdy uplatňují nárok na podporu a státní příspěvek, již 3 měsíce členy odborové organizace, nebo kteří nárok na podporu a státní příspěvek podle zákona již vyčerpali, mimořádnou podporu v nezaměstnanosti po dalších 15 týdnů v roce, a to v rozsahu stanoveném článkem III. novely r. 1950. Ministerstvo soc. péče podalo návrh, aby doba výplaty mimořádné podpory v nezaměstnanosti byla prodloužena na dalších 15 týdnů, tedy do konce června 1951 a aby byla rozšířena na obory: keramický, potravní, lučební, stavební, grafický a konfekční.

Na úhradu režijních výloh, spojených s prováděním zákona o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných, poskytuje ministerstvo zvláštní režijní příspěvek, odpovídající počtu podpůrných případů. Také o zvýšení tohoto příspěvku je již jednáno.

V ý p o m o c t. z v. g e n t s k ý m f o n d ů m o d b o r o v ý c h o r g a n i s a c í, p o s t i ž e n ý c h d l o u h o t r v a j í c í n e z a m ě s t n a n o s t í.

Mimořádná nezaměstnanost způsobila mimořádné zatížení fondů odborových organizací, určených k výplatě podpor v nezaměstnanosti a státního příspěvku. Koncem roku 1950 v řadě odborových organizací skutečně došlo k vyčerpání fondů, určených k podpoře v nezaměstnanosti, že fondy ty musily obdržeti zálohy z ostatního jmění odborových organizací, takže došlo k velkým ubytkům, po případě k velkému zatížení jmění některých odborových organizací. Jsou to zejména ty odborové organizace, které přicházejí v úvahu při provedení článku III. novely o ustanoveních pro případ mimořádné nezaměstnanosti.

Vzhledem k této situaci odborových organizací ministerstvo sociální péče odhodlalo se uznávat odborovým organizacím předběžné náhrady ve výši 100% účtovaných obnosů, a to ihned, jakmile účty byly odborovými organizacemi předloženy. Dále ministerstvo sociální péče přiznávalo odborovým organizacím zálohy na výplatu státního příspěvku

ve výši 5měsíční potřeby, opírajíc se o zmocnění, které jest ministerstvu sociální péče dáno článkem VI. novely.

Příznávání záloh odborovým organizacím na výplatu státního příspěvku zmenšuje ztrátu úrokovou, kterou trpí odborové organizace tím, že musí dříve státní příspěvek v milionových obnosech hotově vyplácet, než jej mohou po skončení podpůrné doby jednotlivých členů s ministerstvem sociální péče sčítovati.

Mimořádné zatížení odborových organizací jeví se stoupaním nákladu na státní příspěvek k podpoře v nezaměstnanosti, vypláceného na účet státní pokladny. V roce 1928 činil náklad, spojený s prováděním zákona o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných Kč 14.952.861.—, v roce 1929 Kč 22.152.950.—, kdežto v roce 1930 činil náklad ten Kč 50.582.689.—, a za leden a únor 1931 Kč 55.516.275.—.

Výše uvedená data týkají se toliko nákladu státního příspěvku k podpoře v nezaměstnanosti a nikoli vlastní podpory organizační z prostředků jednotlivých odborových organizací. Náklady podpor organizačních rovněž mimořádnou měrou stouply.

Silná nezaměstnanost trvá v některých odvětvích výrobních, jako na př. v průmyslu textilním, sklářském a kožařském, již po několik let, a protože následkem zosíření krise je podporováno v nezaměstnanosti až i 40%, ano i 60% členů příslušné odborové organizace, octl se tyto organizace ve velmi nepříznivé situaci finanční. Jejich fondy, zřízené k podpoře nezaměstnaných a dotované částí členských příspěvků dosud pracujících členů organizace, jsou již buď plně vyčerpány anebo vykazují milionové schodky. Podle zjištění dosahují dnes schodky fondů odborových organizací na podporu v nezaměstnanosti na 40 milionů Kč. Je proto spravedlivou žádost, aby na nekryté schodky podpůrných fondů těchto odborových organizací, které se staly obětmi mimořádné hospodářské krise a které obětovaly ke zmírnění účinků nezaměstnanosti takové finanční prostředky, byla opatřena úhrada ze státních prostředků. Kdyby fondům na podporu v nezaměstnanosti u těchto odborových organizací se nedostalo výpomoci státní a jejich schodky nebyly státem uhrazeny, nemohly by organizace ty plniti svůj úkol a poskytovat podporu v nezaměstnanosti a brímě celé by se mohlo snadno přesunouti na stát, což by znamenalo zhroutilí dosavadního veřejnoprávního systému podpor v nezaměstnanosti.

Zákon o mimořádném úvěru 150.000.000 Kč na zmírnění následků hospodářské krise ze dne 4. prosince 1930, č. 190 Sb. z. a n., dal podnět k tomu, že vláda odhodlala se koncem roku 1930 a počátkem roku 1931 o tomto požadavku odborových organizací jednati a povolila již k tomu účelu zálohu částkou 5 milionů Kč, které byly částí odborových organizací postižených mimořádnou nezaměstnaností vyplaceny, při čemž jako základ rozvrhu této částky byl vzat počet případů jednotlivých členů příslušnou odborovou organizací v nezaměstnanosti podporovaných. Ministerstvo sociální péče žádalo, aby vláda povolila dalších 50 mil. Kč k tomuto účelu.

Mimořádná akce podpůrná a státní akce stravovací a mléčná.

Před účinností novely ke gentskému systému, tedy do I. poloviny roku 1930, zavedla vláda pro dělnictvo průmyslových oborů, nezaměstnaností nejvíce postižených, dobrovolnou mimořádnou podpůrnou akci, pokud dělníci již vyčerpali nárok na svazovou podporu. Mimořádná podpůrná akce byla zavedena v oblasti celé republiky v 65 okresích a byla na ni věnována celkem částka 5.560.000 Kč, kdežto v r. 1928 na tuto akci bylo věnováno 200.000 Kč.

Protože podle zákona o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných poskytují se tento státní příspěvek jen zcela nezaměstnaným členům

odborových organizací, které samy podle stanov poskytují podpory v nezaměstnanosti, a ježto v celku je odborově organizováno asi 50 až 40% dělnictva, bylo nutno postaratí se o poskytování dobrovolných podpor pro nezaměstnané, kteří nejsou členy odborových organizací, vyplácejících podpory v nezaměstnanosti, především však i pro ty, kdož nárok na svazovou podporu již vyčerпали a pro částečně nezaměstnané, jichž výdělek nestačí na krytí nejnужbytějších potřeb jejich a jejich rodin. Proto vláda uznala, že je nutno v roce 1950 zavést mimořádnou stravovací akci, na niž bylo povoleno pro rok 1950 celkem 10 milionů Kč.

Zkušenosti však ukázaly, že nemají-li tisíce nezaměstnaných se svými rodinami hladovět, jest nutno tuto akci pro letošní zimu prohloubiti a prodloužiti. Proto v roce 1951 jest v této akci pokračováno. Na její provedení bylo povoleno na leden 1951 4 miliony Kč, na únor 12 milionů Kč a na březen rovněž 12 milionů Kč. Od 1. února jest akce prováděna na vrub mimořádného úvěru 150 milionů Kč, povoleného k zmírnění následků hospodářské krise. Mimo to do konce března 1951 bylo povoleno na stravovací akci města Prahy 4.500.000 Kč a na obdobnou akci města Brna 1.000.000 Kč.

Stravovací akce jest organizována tím způsobem, že každému okresu do akce pojatému se přiděluje určitá částka peněžní spolu s příslušným počtem poukázek na potraviny částce té odpovídající. Tyto poukázky se skládají z částí, určených na stravovací akci z prostředků státních (10 Kč) a z částí, určených na případnou podpůrnou akci z prostředků okresu, resp. obce. Forma tato byla povolena z toho důvodu, že se počítá s tím, že obce a okresy v zájmu svých obyvatelů připojí se k akci, na ni přispějí a umožní tím její další vybudování. Vydané poukázky na potraviny jsou nepřenositelné na jinou osobu. Mohou býti vyměněny toliko za potraviny, a to: mouku, chléb, tuky, brambory, cukr a mléko.

Obce, dohodou s obchodníky a družstvy dobrovolně se přihlásivšími, stanoví, ve kterých obchodech poukázky budou vyměňovány za potraviny. Dohodou obcí a odborových organizací zaměstnaneckých je určeno, ve kterých obcích příslušného okresu stravovací akce se provede, a jsou vybrány osoby, kterým poukázky budou vydávány, při čemž se běře zřetel na uchazeče nejpotřebnější, především na živitele rodin. Družstva poskytují nezaměstnaným při odběru zboží za poukázky 10% slevu a tím hodnotu poukázky zvyšují.

Od 1. prosince 1950 provádí ministerstvo sociální péče také pomocnou akci pro děti nezaměstnaných neb omezeně pracujících živitelů (mléčnou akci), jež spočívá v tom, že jsou jim vydávány poukázky na mléko (půl litru denně) pro jedno dítě. Akce tato byla vyvolána darem 2 milionů Kč, který věnoval pan prezident republiky k zmírnění následků nezaměstnanosti. Na akci bylo účastno průměrně 20.000 dětí denně. V akci se nyní pokračuje z prostředků státních; na měsíc březen 1951 byla vládou povolena na tuto akci další částka 1.000.000 Kč.

O vánocích roku 1950 byla organizována na základě rozhodnutí vlády za součinnosti obcí, okresních úřadů a zaměstnaneckých odborových organizací jednorázová vánoční příspěvková akce pro děti nezaměstnaných a omezeně pracujících živitelů rodin. Byly vydány poukázky na potraviny všeho druhu, při čemž vánoční příspěvek na jednotlivé rodiny byl odstupňován od 20 Kč do 50 Kč. Akce byla provedena nákladem 4.000.000 Kč, který byl hrazen z mimořádného úvěru 150 milionů Kč.

Ministerstvo sociální péče je si vědomo toho, že omezené finanční prostředky mu nedovolují, aby jeho činnost na zmírnění hospodářské krise a jejích následků zcela zažehnala neblahé důsledky nezaměstnanosti v řadách zaměstnanců, přes to však uvedený přehled jeho činnosti

na zábranu dalšího vzrůstu nezaměstnanosti a zažehnání následků hospodářské krise v řadách zaměstnanců ukazuje, že ministerstvo sociální péče neopominulo učiniti vše, co bylo v jeho moci.

Péče o mladistvé pracovníky v době jejich nezaměstnanosti.

Hospodářská krise má za následek, že z práce vysazování a propouštění jsou též učňové a mladiství zaměstnanci aneb, že mládež škole odrostlá nemůže najíti zaměstnání. Z obavy, aby sociální a mravní důsledky nezaměstnanosti v řadách dělnictva nestrhly s sebou i tuto mládež, je třeba věnovati jí zvýšenou péči, zejména v měsících zimních. Proto ministerstvo sociální péče zřídilo na území celého státu celkem 56 útulků pro nezaměstnanou mládež zatím pro dobu 2 měsíců. V těchto útulcích dostane se nezaměstnaným mladistvým pracovníkům stravy a pečováno jest i o to, aby nedobrovolnou zahálku účelně využili. Konají se pro ně přednášky, zejména o ochraně pracující mládeže a pamatováno jest i hrami na tělesné osvěžení a zotavení. Akce tato jest podporována nejen ministerstvem sociální péče, nýbrž i ministerstvem školství a Ústřední sociální pojišťovnou. Věcné náklady s akcí tou spojené nesou obce, v nichž útulky ty jsou zřízeny.

Nová zákonná úprava veřejného zprostředkování práce.

Ministerstvo sociální péče rozeslalo osnovu zákona o zprostředkování práce k meziministerskému připomínkovému řízení. Podle této osnovy mají prováděti veřejné zprostředkování práce okresní zprostředkovatelny práce jakožto autonomní orgány, dále státní zemské zprostředkovatelny práce v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě, státní úřad práce při ministerstvu sociální péče. Část působnosti zemské zprostředkovatelny v Praze bude moci býti přenesena na dosavadní zemské centrály práce, což jeví se vhodným vzhledem k širšímu teritoriu země České, i proto, že se tyto centrály práce dosud osvědčovaly. Při státním úřadu práce má býti ministrem sociální péče jmenována odborná komise pro soubor otázek zprostředkování práce a také při zemských zprostředkovatelkách může býti zřízen poradní sbor. Osnova ukládá hlášení uprázdněných nebo nových míst a hlášení stávek a výluk. Mimo to u větších podniků má zaměstnavatel za povinnost hlásiti zastavení nebo omezení podniku týden předem, aby měla státní správa možnost vhodným způsobem předejiti zastavení nebo omezení provozu. Ministr sociální péče jest zmocněn připustiti některé odborové zprostředkovatelny a přiznati jim právo veřejnosti, pokud by vyhovovaly předepsaným podmínkám. Naproti tomu jinaké zprostředkování práce nemá býti dovoleno. Oprávnění a koncese k živnostenskému zprostředkování práce mají býti postupně zlikvidována. Osnova jest výsledkem obsáhlé předběžné písemné i ústní ankety nejširšího kruhu zájemců a odborníků.

V příštím čísle bude podán důkladný rozbor této osnovy.

Zákonná ochrana zaměstnanců.

Racionalisace výroby, která se stala v poslední době okřídleným slovem, poutajícím mimořádný zájem nejširší veřejnosti, a která bývá označována za jednu z hlavních příčin nynější tísnivé nezaměstnanosti, věnovala živnostenská inspekce největší pozornost. Toto thema bylo proto také, kromě jiných aktuálních otázek, dáno na program konference přednostů všech živnostenských inspektorátů, která se konala na příkaz pana ministra sociální péče dr. L. Czecha ke konci uplynulého roku.

Při této poradě byly předneseny obšírné referáty a příklady, jak se v jednotlivých odvětvích výrobních snaha po hospodárnější výrobě dosud projevila a jaký měla vliv na dělnické poměry, zejména na příležitost ku práci. Rozhovor ukázal, že racionalisace, jako důležitý